

บทบาทของทันตแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยฯ กับการแก้ปัญหาวิกฤตโควิด-19

พ.ต.ชนศักดิ์ ถัมภ์บรรจง

นับตั้งแต่มีการระบาดของโรคโควิด-19 ในปลายปี 2562 ทันตแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยฯ ได้มีบทบาทสำคัญทั้งต่อการแก้สถานการณ์ของวิชาชีพ และการนำทันตแพทย์ไปเป็นกำลังเสริมของระบบสุขภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างความยืดหยุ่นของระบบสุขภาพ (Health systems resiliency) ซึ่งนอกจากผลลัพธ์โดยตรงที่ต่อสมาชิกและสังคมแล้ว ยังเป็นการสร้างศักยภาพผู้นำรุ่นใหม่ในวิชาชีพที่ลุกขึ้นมาลงมือทำ สร้างการเปลี่ยนแปลงภายใต้การสนับสนุนของสมาคม รวมถึงสร้างชื่อเสียงและจุดยืนอันดีให้แก่วิชาชีพทันตกรรมในสังคมบุคลากรสาธารณสุขอีกด้วย

การดำเนินการต่อวิชาชีพ

นับแต่มีการระบาดในระลอกแรก ซึ่งส่งผลให้คลินิกทันตกรรม จำนวนมากต้องหยุดให้บริการชั่วคราว เนื่องจากงานทันตกรรมเป็นงานที่มีความเสี่ยงต่อการสัมผัสเชื้อสูง การศึกษาของ Visual Capitalist และ World Economic Forum (Lu, 2020a; Lu, 2020b) เปิดเผยว่าบุคลากรทันตกรรมเสี่ยงต่อการรับเชื้อ SAR-CoV-2 มากกว่าอาชีพอื่น ๆ โดยนักวิจัยได้จัดอันดับความเสี่ยงต่อการได้รับเชือดังกล่าวของ 966 อาชีพ ผลการศึกษาพบว่าทันตบุคลากร ได้แก่ ทันตภิบาล, ผู้ช่วยทันตแพทย์, ทันตแพทย์แมกซิลโลเฟเชียล และ ทันตแพทย์ทั่วไป ถูกจัดอยู่ในอันดับความเสี่ยงที่ 1, 4, 6 และ 7 ตามลำดับ ด้วยความตระหนักถึงความต้องการสุขภาพ และการยั่งยืนของบริการทันตกรรม ทันตแพทยสมาคมฯ ได้รวบรวมนักวิชาการแนวหน้าของวงการ เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านความปลอดภัยและคุณภาพบริการทันตกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงบริการและสถานที่ให้มีความพร้อมต่อภัยคุกคามสุขภาพโดยเฉพาะโรคติดต่อทางเดินหายใจ ซึ่งแนวทางปฏิบัติดังกล่าวนี้เป็นฉบับแรกของวงการทันตกรรมไทย ก่อนที่กรมการแพทย์และทันตแพทย์สภาจะออกแนวทางปฏิบัติในระดับประเทศตามมา นอกจากการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ทันตแพทยสมาคมฯ ยังมีการจัดหาอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (Personal protective equipment) ให้แก่คลินิกทันตกรรมทั่วประเทศ รวมเป็นจำนวนกว่า 130,000 ชุด รวมมูลค่ากว่า 3,500,000 บาท ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2563

ในด้านของการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ทันตบุคลากร ทันตแพทยสมาคมฯ ได้มีการทบทวนหลักฐานทางวิชาการระหว่างประเทศถึงแนวทางการกระจายวัคซีนให้แก่ทันตบุคลากร และได้ดำเนินการเสนอนโยบายเรื่องการฉีดวัคซีนให้แก่ทันตบุคลากรเพื่อเตรียมนับสนับสนุนทันตบุคลากรไปเป็นกำลังเสริมในระบบสุขภาพ (Vaccination and task shifting to dentist) ในเวทีสาธารณะเช่น รายการคลับเฮาส์ เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากสมาคมฯ ได้เห็นการดำเนินนโยบายของ American Dental Association และ British Dental Association ที่มีการขับเคลื่อนประเด็นบทบาทในอนาคตและการขอรับวัคซีนนี้ควบคู่กัน และพบว่าเป็นไปได้จริงในทั้งสองประเทศ ซึ่งจากขับเคลื่อนทั้งในเชิงนโยบายและภาคสังคมผ่านการรวบรวมรายชื่อผู้ต้องการวัคซีนเสนอต่อรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ทำให้ทันตแพทยสมาคมฯ ได้รับการจัดสรรวัคซีนจากกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ทั้ง Sinovac, AstraZeneca และ Pfizer รวมกว่า 18,000 โดส โดยมีการจัดฉีดที่รพ.วิมุต รพ.ปิยะเวท คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาฯ นับเป็นแหล่งวัคซีนใหญ่ที่สุดของวิชาชีพที่กระจายให้แก่สมาชิกในพื้นที่ระบาดสูงสุดอย่างกรุงเทพฯ และปริมณฑล อย่างไรก็ตาม ทันตแพทยสมาคมฯ มิได้เพิกเฉยต่อความต้องการวัคซีนของทันตบุคลากรในต่างจังหวัด แต่ทั้งนี้โครงสร้างการบริหารจัดการวัคซีนของจังหวัดมิได้อนุญาตให้ทันตแพทยสมาคมฯ เข้าไปแทรกแซงอำนาจการจัดสรรได้ ในบางพื้นที่ทันตบุคลากรที่มีศักยภาพในการจัดฉีดวัคซีนเอง เช่น จังหวัดสุรินทร์ ทันตแพทยสมาคมฯ ก็ได้จัดส่งวัคซีนไปให้จังหวัดจัดฉีดกันเอง เป็นต้น

การดำเนินการเพื่อสังคม

ภายหลังจากที่ทันตบุคลากรในพื้นที่ระบาดสูงสุดได้รับวัคซีนครอบคลุมกว้างขวางแล้ว ทีมวัคซีนของทันตแพทย์สมาคมได้ปรับบทบาทมาสู่ระยะที่สองของแผนงาน คือ การนำทันตบุคลากรไปเป็นกำลังเสริมของระบบสุขภาพที่กำลังต้องแบกรับภาระด้านสุขภาพอย่างหนักหน่วงจากการระบาดระลอกใหญ่ ห้วงเดือน มี.ค. 64 เป็นต้นมา ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของ World Dental Federation (FDI) ที่กำหนดไว้ว่า ในปี 2030 บุคลากรในวิชาชีพทันตกรรมควรเป็น integral part ของระบบสุขภาพ สามารถช่วยในการตอบสนองต่อภัยคุกคามทางสาธารณสุขและเพิ่มความยืดหยุ่นของระบบสุขภาพได้จากแนวคิดดังกล่าว ทันตแพทย์สมาคมฯ ได้ร่วมกันกับภาคีสำคัญภายในวิชาชีพ ได้แก่ สมาพันธ์ทันตแพทย์กระทรวงสาธารณสุข และ องค์กรคณะผู้บริหารคณะทันตแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย (อ.บ.ท.ท.) ภายใต้ชื่อ “เครือข่ายทันตบุคลากรสู้ภัยโควิด” ระดมทันตแพทย์ นักศึกษาทันตแพทย์ กว่า 1,400 คน และ 200 คนตามลำดับ มาเป็นกำลังเสริมให้แก่ระบบสุขภาพของกรุงเทพมหานคร ในกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ศูนย์ประสานงานทันตแพทย์สำหรับการฉีดวัคซีน

ทันตแพทย์สมาคมฯ ส่งทันตแพทย์ร่วมฉีดวัคซีนให้แก่ผู้ป่วยในชุมชน และผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง ร่วมกับทีม Comprehensive COVID-19 Response Team (CCRT) ของศูนย์บริการสาธารณสุขต่าง ๆ จำนวน 7 ศูนย์ ใน 7 เขตของกรุงเทพฯ รวมไปถึงศูนย์ฉีดวัคซีนของคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาล, รพ.บางใหญ่ที่เขมรเวชสเตรท และผู้ให้บริการอื่น ๆ ตามร้องขอ ขณะนี้มีการส่งทันตแพทย์ออกไปทำหน้าที่แล้วกว่า 350 คิวงาน

2. ศูนย์ประสานงานทันตแพทย์สำหรับการ swab

ทันตแพทย์สมาคมฯ ส่งทันตแพทย์ร่วม Swab ให้แก่ประชาชนร่วมกับทีม Comprehensive COVID-19 Response Team (CCRT) ของศูนย์บริการสาธารณสุขต่าง ๆ, คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล, สปสช.

Swab และแจ้งผลการตรวจ

1. ทำ Nasopharyngeal swab ให้แก่ประชาชน

2. แจ้งผลการตรวจ, ดูแลจิตใจและให้คำแนะนำการปฏิบัติตัว

3. คีย์ข้อมูล, ออกชุดตรวจแบบ หรืองานอื่นๆตามคำแนะนำ

หน้าที่

หน้า 1-2 เป็นนักเทคนิคการแพทย์ แพทย์ ทันตแพทย์

หน้า 3 เป็นบุคลากรทางการแพทย์หรืออื่นๆ

คุณสมบัตินัก

วันที่: 19-23, 26-30 กรกฎาคม รวม 10 วัน

จำนวนอาสาสมัคร: วันละ 12-20 คน รวม 120-200 คน

เวลา: 07:30 - 16:00 น.

สิ่งที่เตรียมให้: Full PPE, ที่จอดรถ, อาหาร

งาน

ทพ.ทำได้ มาช่วยกันครับ

สปสช.

D-Volunteers

3. คัดกรองและให้คำแนะนำผู้ป่วยโควิดกว่า 4,000 คน

ทันตแพทย์สมาคมฯ ร่วมกับสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) โทรศัพท์ติดตามที่อยู่ และให้คำแนะนำเบื้องต้นแก่ผู้ป่วย confirmed case ที่ตรวจจาก รพ.ธัญญารักษ์ และ ผู้ป่วยที่รอตรวจในระบบของศูนย์บริการสาธารณสุข 26 และ 59 ของ กทม. ซึ่งดำเนินการไปแล้วกว่า 4,000 คน โดยทันตแพทย์รวม 200 คน จากการคัดกรองครั้งแรกนั้น ได้เกิดการก่อตั้ง Line Official Account ทันตแพทย์สู้ภัยโควิด สำหรับการประสานงานส่งผลแลป รวมถึงดูแลผู้ป่วยที่ไม่สามารถเข้าสู่ระบบบริการได้ จนเกิดเป็นโครงการต่อยอดของนักศึกษาผู้ปฏิบัติเอง (นางสาวเบญจมาภรณ์ รังษิญาณุรัตน์) ภายใต้ชื่อ “กล่องเราต้องรอด” ส่งอาหารให้ผู้ป่วย

4. บริการ Telemedicine ให้แก่ผู้ป่วยโควิดในศูนย์บริการสาธารณสุข 14 แห่งและทาง Line OA สปสช.

เครือข่ายทันตบุคลากรสู้ภัยโควิดร่วมกับสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ระดมทันตแพทย์กว่า 350 คน นักศึกษากว่า 200 คน มาช่วยดูแลผู้ป่วยที่มีระดับความรุนแรงอาการเขียว ถึงเหลือง ในศูนย์บริการต่าง ๆ เนื่องจากศูนย์ต้องดูแลผู้ป่วยสูงสุดกว่า 500 คน/ศูนย์ ในขณะที่มีแพทย์ 1-2 คน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขราว 10-15 คนเท่านั้น โดยการดูแลและดูแลตลอดระยะเวลาในการรักษาของผู้ป่วย นอกจากบริการ ทันตแพทย์และนักศึกษายังทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบคุณภาพงานที่ทันตแพทย์จะส่งให้ศูนย์ รวมไปถึงมีการสรุปรายงานประจำวันเพื่อลดภาระงานให้ศูนย์ ดูแลเฉพาะผู้ป่วยที่มีความซับซ้อน หรือมีอาการป่วยมาก ปัจจุบันมีผู้ป่วยที่ผ่านมือทันตแพทย์ไปแล้วกว่า 2,500 คน

5. คัดกรองผู้ป่วยฉุกเฉิน ศูนย์เฝ้าระวัง สำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร

ในช่วงที่มีการระบาดสูงสุด มีโทรศัพท์แจ้งอาการฉุกเฉินเข้ามาที่ศูนย์เฝ้าระวังเกินกว่ากำลังที่จะรับและตอบสนองได้หมด ทางศูนย์จึงมีการปรับรับและเก็บข้อมูลเบื้องต้น ก่อนส่งให้เจ้าหน้าที่พารามedikส์หรือทันตแพทย์ช่วยประเมินความฉุกเฉิน ก่อนที่จะส่งการตอบสนองเพื่อนำผู้ป่วยฉุกเฉินวิกฤตเข้าสู่ระบบบริการ และนำผู้ป่วยฉุกเฉินเข้าสู่ระบบ Colink ซึ่งเป็นระบบจองเตียงในภาวะวิกฤตโควิดต่อไป ในโครงการดังกล่าว ภายหลังได้มีการรับนิสิตทันตแพทย์และทีมวิศวกรซอฟต์แวร์เข้ามาช่วยพัฒนาระบบการทำงานด้านการแพทย์ฉุกเฉินแบบออนไลน์ เพื่อให้สามารถระดมทันตแพทย์มาช่วยงานได้ หากเกิดภาวะผู้ป่วยฉุกเฉินล้นอีกครั้ง

6. ภารกิจด้านการศึกษา

นอกจากกิจกรรมที่ทันตแพทย์ลงมือทำเพื่อช่วยเหลือระบบสุขภาพแล้ว ทันตแพทย์สมาคมและเครือข่ายยังได้รับดูแลสนับสนุนกลุ่มนักศึกษาทันตแพทย์ที่เข้ามาศึกษาดูงาน หรือลงมือแก้ปัญหาในวิกฤตโควิดด้วย เช่น

1. D-hubs และ Give A Graph

กลุ่มนักศึกษาทันตแพทย์หลากหลายสถาบันที่เล็งเห็นปัญหาการขาดแคลน pulse oximeter ของผู้ป่วย ทั้ง ๆ ที่มีการจัดสรรงบประมาณลงมาให้ จึงได้ทำการระดมเงินเพื่อซื้อ pulse oximeter และ วางระบบการหมุนเวียนการเช่าซื้ออุปกรณ์ เพื่อส่งต่อระหว่างผู้ป่วยแต่ละคน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของอุปกรณ์สูงสุด ซึ่งโครงการดังกล่าวได้ส่งมอบ oximeter นับพันชิ้นให้แก่ศูนย์บริการสาธารณสุขและภาคประชาสังคมเพื่อนำไปหมุนเวียนช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป ในกิจกรรมนี้ได้มีการพัฒนา

นักศึกษาโดยกระบวนการ Design thinking, Coaching และการสนทนากับผู้ปฏิบัติงานจริง ที่จะช่วยพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ของวิชาชีพให้ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง ยึดโยงกับความต้องการของสังคม สามารถแก้ปัญหาจริงของสังคมได้ และส่งเสริมความร่วมมือระหว่าง

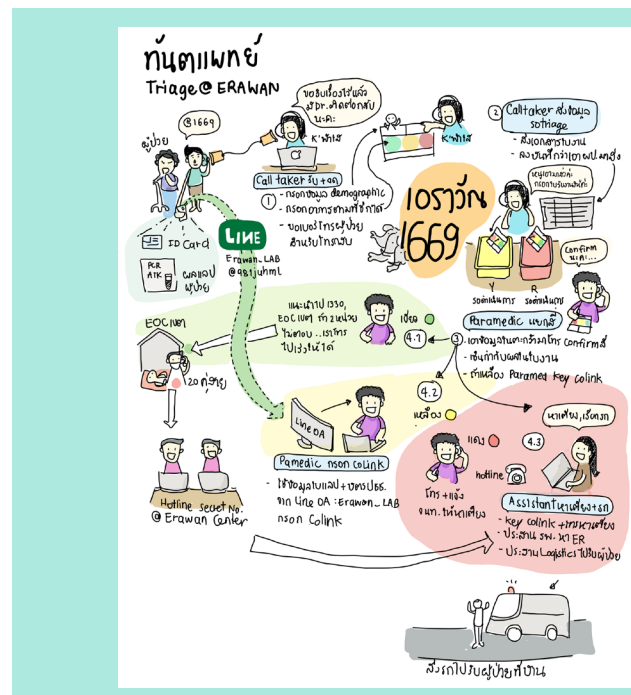
นักเรียนจากโรงเรียนทันตแพทย์ต่าง ๆ

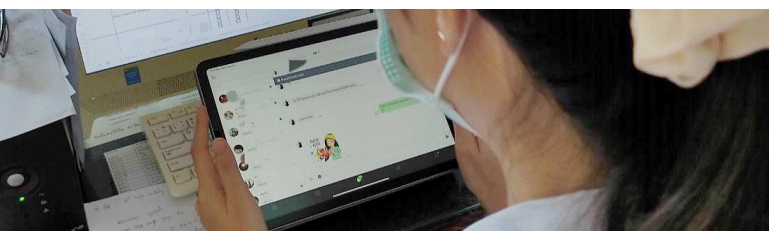
ต่อยอดจากโครงการข้างต้น
 ได้มีการจัดทำโครงการ Give A graph
 ให้นักศึกษาทันตแพทย์ หรือนักวาด
 ภาพต่าง ๆ มาวาดภาพ protriart ให้กับ
 ผู้บริจาค เพื่อแลกกับเงินบริจาคที่จะ
 นำมาสนับสนุนกิจกรรมของ D-hubs
 ด้วย โดยมีนักวาดสมัครเข้ามานับร้อยคน
 ทั้งสองโครงการสามารถระดมทุน และ
 อุปกรณ์ได้กว่า 300,000 บาท ที่ช่วย
 ผู้คนได้นับพันชีวิต

2. โครงการลงชุมชนของนิสิตชั้นปีที่ 6 คณะทันตแพทยศาสตร์
จุฬาฯ

ทางภาควิชาทันตกรรมชุมชน ได้ส่งนิสิตชั้นปีที่ 6 จำนวน 3 กลุ่ม เข้าร่วมศึกษาปัญหาเชิงระบบสุขภาพและคิด intervention เพื่อมาตอบโจทย์หรือแก้ปัญหาในระบบสุขภาพ ซึ่งกิจกรรมที่นิสิตเข้าร่วมกับทีมทันตแพทย์สมาคมได้แก่ การพัฒนา business continuity plan และแผนการเสริมกำลัง ยามวิกฤตของศูนย์เอราวัณ, การกระจาย pulse oximeter ให้แก่ฟรีตาแทนเจอร์นคลินิก (ภาคประชาสังคม) และการจัดสรรวัคซีนให้แก่ทันตบุคลากรในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ภายใต้ระยะเวลา 3 สัปดาห์ที่นิสิตเข้ามาเรียนรู้ จะได้พูดคุยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้เล่นในแต่ละประเด็น, ทบทวนเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง, ฝึกออกแบบกิจกรรมที่จะมาแก้ปัญหาที่พบในระบบสุขภาพ เป็นต้น

หากมองย้อนกลับไปในวิกฤตโควิดรอบล่าสุด แม้จะมีผลกระทบกับประเทศชาติอย่างมหาศาล ท้นตแพทย์ไทยก็ภูมิใจได้ที่อย่างน้อย เราได้ทำอย่างสุดกำลังความสามารถในการช่วยเหลือบ้านของเรา ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้วยการดูแล ด้วยทรัพยากรที่มี หรือด้วยการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ท้นตแพทย์สมาคมฯ ขอขอบพระคุณองค์กรภาคี (สมาพันธ์ทันตแพทย์กระทรวงสาธารณสุข และ อ.บ.ท.ท.) อาสาสมัครทันตแพทย์ นิสิตนักศึกษาทุกท่านที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ ขอบพระคุณที่ท่านเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างอนาคตของวิชาชีพ สร้างที่ยืนให้ทันตแพทย์ในเวทีบุคลากรสาธารณสุขของไทย เราดีใจที่สามารถทำ Vision 2030 ของ FDI ข้อที่ว่า “ภายในสิบปี อยากให้ทันตแพทย์เป็นส่วนหนึ่งเนื้อเดียวกับระบบสุขภาพ” ให้เป็นจริงได้ตั้งแต่วันนี้

ເອກສາຣາຳຈັງ

Lu, M. (2020b, 20 April 2020). These are the occupations with the highest COVID-19 risk. Available from: <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/occupations-highest-covid-19-risk/?fbclid=IwAR3DbVjL90PAP5oEM6vKkWRpOxkiYiOVetVcthywylLAUDpu1CqqrWJDl8> [Access: 3 May 2020]